

DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2023.1.12>

УДК 37.091.12(438):005.963:004

Олеся Стойка

ORCID iD 0000-0002-7695-6100

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

факультету іноземної філології,

Ужгородський національний університет,

пл. Народна, 3, 88000 Ужгород, Україна,

olesya.stoyka@uzhnu.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА

У статті розглянуто та проаналізовано організаційні форми підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща; виявлено необхідні тенденції для подальшого дослідження цифровізації професійної підготовки вчителів Республіки Польща та визначено перспективні напрями використання досвіду даної країни в Україні.

Розвиток сучасного інформаційного суспільства, в першу чергу, залежить від підвищення цифрової компетентності вчителів. Тому все частіше згадується важливість цифрових компетентностей вчителів як основи для розвитку інформаційного суспільства. У процесі постановки проблематики дослідження використовується комплекс загальнонаукових методів: теоретичні: аналіз і синтез з метою визначення основних напрямів дослідження проблеми підвищення цифрової компетентності вчителя; порівняльний аналіз, виявлення та обґрунтування тенденцій підвищення цифрової компетентності вчителя у досліджуваній країні; емпіричні: вивчення нормативно-правової бази щодо цифровізації освіти в Республіці Польща тощо.

Організаційні форми підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща можна здобувати інституційно – в закладах освіти (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), а також існує дуальна форма (на робочому місці), або неформальна.

Процес реформування освітніх систем, їх цифровізації Республіка Польща розпочала значно раніше України, тому досвід та результат даної країни буде актуальним та своєчасним щодо запозичення на теренах України.

Ключові слова: *заклади освіти; інформаційно-комунікаційні технології; професія вчителя; форми удосконалення навчання; цифрова компетентність.*

ВСТУП

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ICT – Information and Communications Technology) має вирішальне значення для функціонування економіки та суспільного життя. Потенціал ІКТ створює, з одного боку, нові професії, робочі місця, забезпечує доступ до суспільного життя та цифрової культури, а з іншого – несе в собі ризик соціального розколу внаслідок цифрового виключення (Polska cyfrowa pałata, 2014, с. 9). Тому все частіше згадується важливість цифрових компетентностей як основи для розвитку інформаційного суспільства. Розвиток сучасного інформаційного суспільства в першу чергу залежить від підвищення цифрової компетентності вчителів.

Мета статті – охарактеризувати організаційні форми підвищення цифрової компетентності вчителя в Республіці Польща для використання досвіду цієї країни в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для розв'язання поставлених завдань та досягнення мети дослідження використовується комплекс загальнонаукових методів: *теоретичні*: аналіз і синтез з метою визначення основних напрямів дослідження проблеми підвищення цифрової компетентності вчителя; класифікація та узагальнення з метою виокремлення в процесах і явищах загальних рис для Республіки Польща та України щодо підвищення цифрової компетентності вчителя; порівняльний аналіз, виявлення та обґрунтування тенденцій підвищення цифрової компетентності вчителя у досліджуваній країні; вивчення нормативно-правової бази щодо цифровізації освіти в Республіці Польща; порівняння за однією ознакою, за декількома ознаками; переклад автентичної літератури; опис фактичної інформації з метою аналітичної інтерпретації та вивчення конкретних фактів і явищ.

Джерельну базу дослідження становлять: офіційні документи, статистичні дані та матеріали з питань вищої освіти, професійної освіти і навчання у країнах ЄС, зокрема: Digital Competence Framework for Educators. European Commission; Edukacja dla Europy: raport Komisji Europejskiej, Komitet Prognoz «Polska 2000 Plus» przy Prezydium PAN. Warszawa 1999; Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Społeczeństwo informacyjne w liczbach; Polska cyfrowa na lata 2014–2020 (2014); Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej; Rada Europy. Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. Wydawnictwo CODN (2003); Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych 2023–2030. Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо цифровізації освіти польських та вітчизняних науковців В. Gałan, К. Біницької, J. Jasiewicz та інших.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Цифрові компетентності вчителів, на нашу думку, слід вивчити в теорії, а потім розвинути на практиці в освітньому процесі за такими трьома напрямками: *предметним, методичним та технологічним*.

Предметний напрям – це знання про можливості викладання окремого предмету з використанням нових цифрових технологій. Він включає використання цифрових освітніх ресурсів у контексті цілей навчання та змісту основних навчальних програм. Цей напрям вивчає питання планування уроків та їх проведення з використанням сучасних методів навчання за допомогою цифрових технологій.

Методичний напрям – це знання про потреби і можливості та особливості сучасного здобувача освіти в контексті використання цифрових технологій у шкільному навчанні. Відправною точкою є вміння вчителя аналізувати освітнє середовище в контексті використання нових технологій, що передбачає розроблення, проведення та оцінювання традиційного уроку з використанням активних методів навчання та цифрових технологій. Це також стосується розроблення, реалізації та оцінки дистанційного або змішаного навчання. Нарешті, це ефективне спілкування з учнями та батьками за допомогою цифрових технологій.

Технологічний напрям – це вміння працювати з різними типами пристроїв, програмами і мережевими сервісами. Він передбачає використання різного роду обладнання, включаючи комп'ютери, мобільні пристрої, периферійне обладнання. Технологічний напрям включає використання освітніх програм і сервісів, мобільних додатків і систем, а також при керівництві колективом здобувачів освіти. У найширшому сенсі це означає свободу використання вчителем мережі Інтернет.

Розглянемо організаційні форми підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща.

У процесі підвищення цифрової компетентності вчителів у Республіці Польща можна виділити два складники: 1) удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів під час навчання в закладах вищої освіти з метою підвищення їхньої цифрової компетентності; 2) програми безперервного професійного розвитку вчителів під час здійснення професійної діяльності, які можна здобувати інституційно в закладах освіти (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева форми), дуально (на робочому місці), або шляхом неформальної та інформальної освіти.

Розглянемо ці складники більш детально.

Система підготовки вчителів у Республіці Польща здійснюється в державних і недержавних закладах вищої освіти.

1) Заклади вищої освіти пропонують підготовку вчителів для першого рівня вищої освіти – бакалаврський (ліценціатський ступінь) та на другому, магістерському ступені вищої освіти, єдина магістерська підготовка.

2) Заклади вищої освіти також пропонують навчання в аспірантурі як одну з форм навчання, що дозволяє отримати кваліфікацію для викладання визначених предметів.

Вивчення процесу розвитку цифрових компетентностей у студентів (майбутніх учителів) продиктовано необхідністю. Наразі сучасні засоби навчання та виховання часто доступні студентам, але не завжди використовуються викладачем, що є наслідком занадто низьких цифрових компетентностей викладачів, у тому числі академічних, або їхнього страху використовувати електронні ресурси під час освітнього процесу.

У Республіці Польща найпопулярнішою інституційною формою для підвищення кваліфікації (розвитку) вчителів є навчання в магістратурі (аспірантурі) та проходження стажувань, які проводять університети та інші заклади освіти. Щоб забезпечити очікувані результати та вдосконалити знання вчителів, цей процес має бути пов'язаний з вимогами і потребами сучасного вчителя (тобто вимогами, які ставляться до займаної посади), предметом, що викладається та очікуванням місцевої громади.

Цікавим прикладом для нашого дослідження в контексті вивчення підвищення цифрової компетентності вчителів за інституційною формою може бути досвід організації освітнього процесу в аспірантурі Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, де були використані моделі розвитку технологій в освіті та розвиток компетентностей викладачів і студентів (Sysło, 2009). Дослідження проходило у формі змішаного курсу на освітній платформі Moodle. Вважається, що така технологія підтримує традиційні заняття та розвиває онлайн-освіту, компетентності вчителів за допомогою освітньої платформи. Оскільки основним завданням здобувачів при проведенні дослідження було підготувати курс на платформі Moodle зі свого предмету, природно припустити, що студенти перебувають на третьому етапі розвитку своїх ІТ-компетентностей, тобто вони здатні інтегрувати роботу на комп'ютері з інтернет-технологіями, з предметами, які вони викладають. Додаткова мета дослідження полягала в тому, щоб допомогти здобувачам перейти стадії інтеграції цифрових навичок з технологіями в процесі навчання.

Передбачалося, що під час дослідження здобувачі перебували на: першому етапі використання нової технології онлайн-навчання – вони познайомилися з нею ще учнями, тоді констатовано, що студенти досягли другого етапу розвитку з компетентностей у сфері онлайн-навчання. Крім того, здобувачам рекомендували використовувати технології онлайн-навчання на заняттях з учнями в школі, коли вони проходять практику, знайомити учнів з навичками користування освітньою платформою. Впровадження технологій онлайн-навчання повинно дозволити

аспірантам (вчителям) перейти до третього рівня компетентності у використанні онлайн-навчання, інтегруючи традиційні форми навчання з електронним навчанням.

Описаний вище проєкт електронної школи був реалізований у Нижньосілезькому воєводстві у 2009–2010 рр. і координувався науковою радою на рівні воєводства, тоді як основна навчальна діяльність відбувалася в школах. Проєкт реалізовувався поетапно, що досить характерно для проєктів впровадження нових знань в освіті, особливо тих, що стосуються нових технологій. Крім того, були враховані описані вище моделі розвитку технологій в освіті та моделі розвитку компетентності вчителів та учнів.

Під час реалізації проєкту онлайн-школи були виділені етапи, які реалізувалися в тісному зв'язку один з одним:

1. Визначення шкільної команди для впровадження проєкту «Електронна школа» та розроблення цією командою програми розвитку школи в рамках цього проєкту. Школа отримує від Вченої ради шаблон програми з найважливішими моментами, які необхідно розглянути та впроваджувати.

2. Підготовка вчителя до роботи в середовищі освітньої платформи та мобільних технологій. Педагоги, які пройшли навчання, отримують ноутбуки для власного користування. Навчання відбувалося за програмою, розробленою Вченою радою та використовувало освітню платформу, наповнену відповідними ресурсами.

3. Підготовка учнів до роботи з мобільними технологіями відбувалась у рамках окремих ІТ-занять. Продовження відбувалося після отримання мобільної лабораторії – в рамках занять з обраного предмету, які були підкріплені освітньою платформою.

4. Підготовка технологічної інфраструктури школи для використання учнями та вчителями мобільних технологій, тобто встановлення бездротового доступу до Інтернету та придбання принаймні однієї мобільної лабораторії для повного класу (приблизно 30 робочих місць).

5. Моніторинг шкільної програми з реалізації проєкту електронної школи, оцінка діяльності, можлива корекція запланованих заходів (Sysło, 2009).

Найважливішим фактором, що визначає успіх запровадженого проєкту онлайн-школи, є бажання змінювати всіх людей, на яких програма впливає: учнів, вчителів, адміністративно-технічний персонал, батьків, представників колегіальних органів школи, адміністративний персонал школи (Sysło, 2009).

На сучасному етапі розвитку системи освіти відмінність між формальним, неформальним і інформальним навчанням стає менш жорсткою. Тому підвищення цифрової компетентності вчителів як частина безперервного професійного розвитку в Польщі дедалі частіше відбувається в рамках неформальної форми освіти, якою опікуються різноманітні асоціації, організації (як польські так і міжнародні) тощо.

Наведемо цікавий, на нашу думку, приклад професійного розвитку вчителів на основі Європейського стандарту медіаосвіти для молодіжних працівників (Europejski Standard Edukacji Medialnej dla osób pracujących z młodzieżą, EMELS, 2018), який висвітлює медіаосвіту як процес підготовки до компетентного та свідомого використання цифрових медіа. Цей Стандарт поділено на 5 сфер і 16 компетентностей, які проілюстровані практичними прикладами знань, умінь і навиків працівників. Серед запропонованих напрямків впровадження цифрових компетентностей можна виділити:

- використання цифрової інформації (пошук, аналіз, порівняння і критичне оцінювання інформації);
- створення медіаповідомлень (створення та критичне сприйняття медіатекстів – повідомлень, новин, реклами, фільмів, плакатів, фотографій, відеоарту);
- використання різноманітних медіаінструментів (обладнання та програм);

- безпечне та активне використання медіа (опитані особи показали середнє знання термінів у сфері кібербезпеки та низьку базову обізнаність щодо захисту власних даних (антивірусні програми на електронних пристроях);

- робота з групою осіб з розвитку цифрових компетентностей (наприклад, використання простих методів моніторингу та інструментів оцінки, пошуку інноваційних способів використання медіаінструментів, пошук винаходів в інших сферах і використання їх під час планування медіадіяльності) (Europejski Standard Edukacji Medialnej dla osób pracujących z młodzieżą, EMELS, 2018).

Запропоновані Європейським стандартом медіаосвіти напрями розвитку можуть набувати та вдосконалювати вчителі, розвиваючи свої цифрові компетентності.

У серпні 2019 р. за ініціативи Польського товариства медіаосвіти, Польського комітету у справах ЮНЕСКО, Національного кіноархіву – Аудіовізуального інституту, Центру громадянської освіти (CEO), Фундації «Школа з класом», Фундації «Сучасна Польща» та Digital були опубліковані Dialog, модель медіа, інформації та система цифрової освіти, які мають використовуватися вчителями для оцінювання власних і професійних медіа, а також мають вивчатися для вдосконалення інформаційних та цифрових компетентностей. Ці документи визначають обсяг знань, навичок і вмій, які будуть використовуватися в освітньому процесі вчителями (Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej).

ВИСНОВКИ

Отже, розглянувши організаційні форми підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща, які можна здобувати інституційно в закладах освіти (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуально (на робочому місці), або неформально, ми прийшли до висновку, що цей процес на сьогодні відбувається активно. Інституційна форма підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща відбувається в закладах вищої освіти, зокрема в процесі фахової підготовки майбутніх учителів. Дуальна форма (на робочому місці) підвищення цифрової компетентності вчителя в Республіці Польща відбувається завдяки різноманітним проектам, організованих як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Неформальною формою освіти опікуються різноманітні асоціації, організації (як польські, так і міжнародні) тощо. Дистанційне навчання робить великий внесок у розвиток підвищення цифрової компетентності вчителя у Республіці Польща і ми не повинні його недооцінювати.

Перспективи подальших досліджень у сфері цифровізації вищої освіти потребують урахування досвіду провідних країн світу, зокрема європейських країн, які розпочали процес реформування освітніх систем, їх цифровізації значно раніше України і їх досвід та результат буде актуальним та своєчасним щодо запозичення на теренах України.

Список використаної літератури

1. Біницька К. Підготовка майбутніх учителів початкової освіти у країнах Східної Європи: теорія і практика: монографія / за наук. ред. Г. Терещука. Хмельницький: видавець ФОП Цюпак А. А., 2018. 376 с.
2. Digital Competence Framework for Educators. European Commission. URL: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en (дата звернення: 27.02.23).
3. Edukacja dla Europy: raport Komisji Europejskiej. Komitet Prognoz «Polska 2000 Plus» przy Prezydium PAN. Warszawa: ELIPSA, 1999.

4. Gałan B. Nauka języka obcego na odległość. Potencjał a skuteczność. *E-mentor*. 2020. № 1 (83). S. 15–25. DOI: <https://doi.org/10.15219/em83.1450>
5. Jasiewicz J., Filiciak M., Mierzecka A., Śliwowski K., Klimczuk A., Kisilowska M., Tarkowski A. i Zadrozny J. Ramowy katalog kompetencji cyfrowych. 2015. DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3402.4167>
6. Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Społeczeństwo informacyjne w liczbach. 2014. URL: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/raporty-dane-badania> (дата звернення: 25.12.22).
7. Polska cyfrowa na lata 2014–2020. 2014. URL: https://www.polskacyfrowa.gov.pl/media/107357/POPC_2_2022_REACTEU_15032022.pdf (дата звернення: 27.02.23).
8. Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej. URL: <http://ptem.org.pl/> (дата звернення: 27.02.23).
9. Poprawa kompetencji cyfrowych nauczycieli i pracowników zatrudnionych w ZSS w Gdańsku. URL: <https://zss.edu.gdansk.pl/pl/page/projekty-eu/poprawa-kompetencji-cyfrowych-nauczycieli-i-pracownikow-zatrudnionych-w-zss-w-gdansk> (дата звернення: 27.02.23).
10. Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych 2023–2030. URL: <https://pracodawcy.pl/program-rozwoju-kompetencji-cyfrowych-2023-2030-kompetencje-cyfrowe> (дата звернення: 25.02.23).
11. Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. *Council of Europe*. 2001. URL: https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf (дата звернення: 25.02.23).
12. Sysło M. M. E-learning w szkole. *E-mentor*. 2009. № 1. S. 23–31.

References

- Binytska, K. (2018). *Pidghotovka majbutnikh uchyteliv pochatkovoji osvity u krajinah Skhidnoji Jevropy: teorija i praktyka: monohrafija [Training of future teachers of primary education in the countries of Eastern Europe: theory and practice]* / za nauk. red. Gh. Tereshhuka. FOP Cjupak A. A.
- Digital Competence Framework for Educators. *European Commission*. https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_en
- Edukacja dla Europy: raport Komisji Europejskiej* (1999). Komitet Prognoz «Polska 2000 Plus» przy Prezydium PAN. ELIPSA.
- Gałan, B. (2020). Nauka języka obcego na odległość. Potencjał a skuteczność. *E-mentor*, 1 (83), 15–25. <https://doi.org/10.15219/em83.1450>
- Jasiewicz, J., Filiciak, M., Mierzecka, A., Śliwowski, K., Klimczuk, A., Kisilowska, M., Tarkowski, A. i Zadrozny, J. (2015). *Ramowy katalog kompetencji cyfrowych*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3402.4167>
- Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Społeczeństwo informacyjne w liczbach* (2014). <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/raporty-dane-badania>
- Polska cyfrowa na lata 2014–2020* (2014). https://www.polskacyfrowa.gov.pl/media/107357/POPC_2_2022_REACTEU_15032022.pdf
- Polskie Towarzystwo Edukacji Medialnej*. <http://ptem.org.pl>
- Poprawa kompetencji cyfrowych nauczycieli i pracowników zatrudnionych w ZSS w Gdańsku*. <https://zss.edu.gdansk.pl/pl/page/projekty-eu/poprawa-kompetencji-cyfrowych-nauczycieli-i-pracownikow-zatrudnionych-w-zss-w-gdansk>
- Program Rozwoju Kompetencji Cyfrowych 2023–2030*. <https://pracodawcy.pl/program-rozwoju-kompetencji-cyfrowych-2023-2030-kompetencje-cyfrowe>
- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie (2001). *Council of Europe*. https://www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/attachments/ESOKJ_Europejski-System-Opisu.pdf
- Sysło, M. M. (2009). E-learning w szkole. *E-mentor*, 1, 23–31.

Стаття надійшла до редакції 13.03.2023

Прийнято до друку 30.03.2023

THE PECULARITIES OF INCREASING THE DIGITAL COMPETENCE OF TEACHERS IN THE REPUBLIC OF POLAND

Olesia Stoika

ORCID iD 0000-0002-7695-6100

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor of Foreign Languages Department,

Faculty of Foreign Philology, Uzhhorod National University,
3 Narodna Sq, 88000 Uzhhorod, Ukraine,
olesya.stoyka@uzhnu.edu.ua

The article examines and analyzes the organizational forms of improving the digital competence of teachers in the Republic of Poland; the necessary trends for further research in the digitalization of the professional training of teachers of the Republic of Poland have been identified, and main directions for using the experience of this country in Ukraine have been determined.

A complex of general scientific methods is used in the process of setting the research problem: theoretical: analysis and synthesis in order to determine the main directions of research on the problem of increasing the digital competence of the teacher; comparative analysis, identification and substantiation of trends in improving the digital competence of teachers in the country under study; empirical: the study of the legal framework for digitalization of education in the Republic of Poland, etc.

Organizational forms of increasing the digital competence of a teacher in the Republic of Poland can be obtained institutionally – in educational institutions (full-time (day, evening), part-time, distance, network), and there is also a dual form (at the workplace) or informal.

The Republic of Poland started the process of reforming educational systems and their digitalization much earlier than Ukraine, so the experience and results of this country will be relevant and timely in terms of borrowing in Ukraine.

Key words: *digital competence; educational institutions; forms of training improvement; information and communication technologies; teacher profession.*